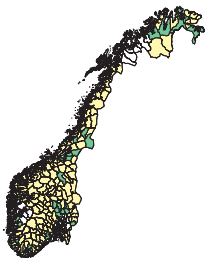

Hedmark og Oppland

Rapport fra 2011 pilotfylkene Hedmark og Oppland 15.februar 2012

Ingen hemmes – ingen glemmes

Verdighet gjennom tilgjengelighet

1. Innledning

Fylkeskommunene og fylkesmannsembetene i Hedmark og Oppland sendte felles søknad av 31.3.09 om pilotfylkestatus. Søknaden var underskrevet av fylkesmennene, fylkesordfører i Oppland og fylkesrådsleder i Hedmark. Søknadene ble politisk behandlet i fylkeskommunene. Fellessøknaden anses som et dokument som sikrer den politiske forankringen og viser det felles ansvaret for gjennomføringen av prosjektet.

Prosjektbeskrivelsen finner du på nettsiden www.uu-innlandet.no

Om Prosjektet: <http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Prosjektbeskrivelse-Ingen-hemmes-ingen-glemmes/>

Handlingsplan 2010-2011: <http://www.oppland.no/Global/UU/Prosjektplan2010.pdf>

Handlingsplan 2011-2012: Se www.uu-innlandet.no

2. Organisering og forankring

Pilotfylkene Hedmark og Oppland er organisert med

- Styringsgruppe
- Prosjektgruppe
- Ressursgruppe reiseliv
- Ressursgruppe stedsutvikling
- Ressursgruppe transport
- Ressursgruppe folkehelse
- Prosjektgruppe Terningen Arena, HIH, Elverum – IKT, E-helse og velferdsteknologi

Prosjektbeskrivelsen ble utarbeidet i en gruppe bestående av representanter fra fylkeskommunen (fk) og fylkesmannen (fm) i Hedmark og Oppland. Planen er forankret politisk. Randi K. Øverland er ansatt i 100% stilling som prosjektkoordinator (PK), og dekker begge fylkene. Prosjektkoordinator deltar i alle disse, og i arbeidsgrupper ved behov.

Rådene for likestilling av mennesker med nedsatt funksjonsevne (RLF) er representert fra begge fylker.

Reidun Gravdahl (Op) er leder av styringsgruppa (prosjektansvarlig - PA).

2.1. Styringsgruppa

Reidun Gravdahl (PA), Randi Katharina Øverland (PK), Kjell Erik Solbakken (Hfk), Jan Lånkan (fmHe), Bjug Ringstad (RLF, Op), Maj C. Stenersen Lund (RLF, He), Sigurd Tremoen (fmOp)

2 medlemmer byttes fra 2012 til: Bernhard Caspari (fmHe), Anders Paulsen (Hfk)

Det har vært avholdt 2 møter i styringsgruppa.

2011: 23.mars og 25. august **2012:** 8.febr

Møtereferater ligger på www.uu-innlandet.no under "Prosjektet"/ Styringsgruppemøter

2.2. Prosjektgruppa

Randi Katharina Øverland (PK), Kristin Loe Kjelstad (Ofk), Øystein Sjølie (Hfk), Hilde Smestad (fmHe), Therese Gjersøe Hole (fmOp), Magne Flø(Ofk), Hans Petter Olsen (PL, UU-Gjøvikregionen), Wenche Lindberg/ Bjørn Karsten Lien (Eidskog kommune), Maj C. Stenersen Lund (RLF, He), Bjug Ringstad (RLF, Op)

Det har vært avholdt 12 møter i prosjektgruppa:

2011: 1.mars, 12.april, 16.juni, 19.aug., 24.nov **2012:** 18.jan.

Møtereferater ligger på www.uu-innlandet.no under "Prosjektet" / Prosjektgruppemøter

2.3. Ressursgruppene

Gruppene fungerer delvis med begge fylker til stede og delvis i hvert enkelt fylke.

Fylkene er bygget opp og fungerer forskjellig, både administrativt og politisk. Det kan være en utfordring, men effekten av å være parfylke er god i den forstand at gruppene bruker det beste av hverandres innspill og arbeidsmåter i arbeidet. Noen ganger, for eksempel i stedsutvikling velger ressursgruppene å gjøre ting forskjellig, men de deltar og presenterer sine resultater og trekker lærdom av det som er gjort.

2.3.1. Ressursgruppe transport

Kåre Chatrick Østlie (Hedmark-trafikk), Øystein Sjølie (Rådgiver, Hfk, samferdsel), Magne Flø (Rådgiver Ofk, samferdsel), Hans Thynnerstedt (RLF He) Geir Hestetret (Opplandstrafikk), Svein Tore Iversen (blindeforbundet/Ofk), Reidun Aaboen (RLF, Op), Randi K. Øverland (PK)

Fokus på universell utforming av hele transportkjeden vil bidra til å systematisere og kvalitetssikre det arbeidet som nå gjøres i flere etater og organisasjoner.

Målsetting i prosjektperioden er å utarbeide en strategi for å se hele reisekjeden i sammenheng og å sikre universell utforming i alle ledd. Vi skal oppnå konkrete resultater hvor det er mulig å hevde at en reise fra A til B er universelt utformet. Både infrastruktur, materiell og kundebehandling skal ivareta alle.

Møter

2011: Felles møte med Hedmark og Oppland den 15.juni og 25.november

Møtereferater ligger på www.uu-innlandet.no under "Transport"

Kartleggingsverktøy som brukes:

Håndbok 278 [http://www.vegvesen.no/ attachment/118984/binary/386085](http://www.vegvesen.no/attachment/118984/binary/386085)

Vedlegg - kartleggingsskjema: [http://www.vegvesen.no/ attachment/61412/binary/381566](http://www.vegvesen.no/attachment/61412/binary/381566)

I Hedmark fylkeskommune er det to grupper som har jevnlig møter med fokus på universell utforming.

1. Transport og universell utforming: Hedmarktrafikk, Hedmark fylkeskommune, samferdsel, Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne, Statens vegvesen
2. Tverrsektoriell gruppe: Reiseliv, folkehelse, eiendom, samferdsel, friluftsliv, kommunikasjonsavdelingen og rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Oppland har ikke tilsvarende grupper

2.3.1.1. Sjåføropplæring (Østfold-kurset):

Hedmark: 212 påmeldte 35 har gjennomført.

Oppland: 659 påmeldte 162 har gjennomført. Det purres jevnlig.

2.3.1.2. Prosjekter i transportsektoren Oppland:

Lillehammer skysstasjon: Åpning av "Morgendagens skysstasjon", med betydelige ombygninger både utendørs og innendørs. Stasjonsbygningen var ferdig i september 2011 (finansieres blant annet med uu-midler fra KID) 5 millioner. Blindeforbundet og Handicapforbundet har vært med på gjennomgang av skisser før det ble igangsatt byggearbeider. Utomhus på jernbanestasjonen hadde offisiell åpning ved Magnhild Meltveit Kleppa i desember 2011. Senere blir Jernbanegata og den parallelle Wiesesgate (så langt det går) opprustet etter prinsippene om universell utforming, slik at veien fra Skysstasjonen til gågata blir lett å finne. Skysstasjonen har fått tilgjengelig kafe, sanntidsinformasjon, lyddusjer ute og inne og ledelinjer, slik at det skal være lett å orientere seg mot sentrumsområdene og inne på stasjonsområdet. Plattformene er for lave i henhold til anbefalingene i Håndbok 278, men det jobbes med å finne en løsning.

2.3.1.3. Prosjekter i transportsektoren Hedmark:

Hedmark er organisert annerledes enn Oppland. Hedmark har en liten sentraladministrasjon, og på transportområdet er mye av arbeidet satt ut til Hedmark Trafikk og Statens Vegvesen. Hittil har arbeidet med universell utforming vært lite koordinert, og etatene har ikke snakket nok sammen, men det er en egen ressursgruppe som består av Hedmark trafikk, Rådet for likestilling av mennesker med nedsatt funksjonsevne, og Samferdsel i Hedmark fylkeskommune (Hfk). Ressursgruppen har hatt møter 12. september 2010, 1. juni 2011 og september 2011, samt januar 2012.

Utarbeidelse av strategidokument:

Dokumentet er under utarbeidelse, med føringer som er gitt i prosjektplanen for universell utforming og det som står i samferdselsplanen. Universell utforming i reisekjeden er overordnet. Mål og strategier kommer etter hvert

Hedmark begynner der behovet er størst (i de største byene). Hamar, Elverum, Kongsvinger og Eidskog. Det har foregått mye i Statens Vegvesens og Hedmark trafikks regi, og det er viktig at ressursgruppa fungerer som et samlende organ med Hedmark fylkeskommune.

Samfunnsplan: Det arbeides med en samfunnsplan som skal vedtas politisk sommeren 2012
Anbudsrundene på materiell stiller strengere krav til universell utforming (busser - fargekoder, stor skrift osv)

Sanntidsinformasjon: Det er ønskelig med samme system i Hedmark og Oppland

Leskur på holdeplasser: Vegvesenet har to typer – et for by og et for land

Man følger mal "Standard krav for holdeplasser"

2.3.2. Ressursgruppe folkehelse

Ane Bjørnsgaard (folkehelserådgiver, Ofk) Tom Henning Hovi (folkehelsekoordinator, Ofk), Jon Halvor Midtmageli (rådgiver plan, Ofk), Wibeke Gropen (rådgiver plan, Hfk), Randi Wahlsten (folkehelserådgiver, Hfk), Berit Staff Johnsen (folkehelserådgiver, fmHe), Therese Gjersøe Hole (folkehelserådgiver, fmOp), Marthe Kraabøl (RLF, He), Randi K. Øverland (PK)

Møter:

2011: 17.mars, 4.mai, 16.juni (alle tre møtene ble avlyst) Prosjektkoordinator har hatt spontane møter mellom enkeltpersoner i Ofk og Hfk. Det ble avholdt møter 24.august, 12.okt, 26.okt, 15.des, samt småmøter innimellom for å ferdigstille "Universell utforming i kommunal planlegging".

Referatene ligger på www.uu-innlandet.no under folkehelse

- Innspill ny folkehelselov: Det påpektes at loven ikke innehar ett eneste konkret ord om universell utforming. Det drøftes hvordan vi kan implementere/ øke kompetansen på universell utforming og folkehelse i videregående skoler.
- UU i dokument: "Føringer for det fylkeskommunale folkehelsearbeidet i Hedmark"
- UU er med i den nye "Regional folkehelseplan for Oppland"
- Hefte er utarbeidet og utgitt "Universell utforming i kommunal planlegging" <http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Nyheter/Universell-utforming-i-kommunal-planlegging1/> Det er sendt til alle som jobber med plan og til de som gir høringsuttalelser i kommunene og fylkene (rehabilitering, brukerorganisasjoner med mer)
- Det er gitt en orientering om kravene til universell utforming for de fleste som arbeider med spillemiddelsøknader i kommunene i Hedmark og Oppland (75 deltagere). Det har vært avholdt kurs i Oppland om steder man kan søke midler til tiltak utover spillemidlene.
- Det har vært forsøkt å samarbeide med høyskolene for å få implementert universell utforming og folkehelse i mange aktuelle studieretninger på alle høyskolene i Hedmark og Oppland. Dette arbeidet skal videreføres i 2012. Det gjelder blant annet reiselivsstudiet, idrett, friluftsliv, helsefaglige studieretninger med mer på høyskolene i Rena, Elverum, Hamar, Gjøvik og Lillehammer.
- Brosjyre er utarbeidet om universell utforming av uteområder/ turområder. Denne er gitt til de som arbeider med plan, kultur og idrett, den er sendt til kontaktpersonene i kommuner http://www.oppland.no/Global/UU/UU_for%20uteomrader_per_9_mai.pdf
- På fagsamling direktoratet for naturforvaltning (Haugesund) som hadde tema friluftsliv deltok 7 personer fra He/Op.
- Prosjektkoordinator har hatt kontakt med mange som arbeider med tilgjengelige friluftsområder. Søknad på midler til blant annet universelt utformet sti til Klimapark 2469 i Lom, gav en uttelling på kr. 2.469.000 fra Sparebankstiftelsen. Der utredes ulike former for ramper (metall, tre, ulik struktur osv). Femund/ Engerdal har hatt et forprosjekt og hovedprosjekt som går på friluftsliv og universell utforming i Femundsmarka. Det er et omfattende arbeid som viser god detaljkunnskap og innsikt i universell utforming av uteområder, overnatting og transport. Dette vil kunne gi kommunene et godt næringsgrunnlag. De har søkt midler hos Innovasjon Norge og mange andre organisasjoner, men har fått avslag. Det arbeides med en strategi for å få til finansiering av de tiltakene som er utredet.
- Alle kommunene har fått en forespørsel om de ønsker å få kartlagt friluftsområde, og mange har gitt tilbakemelding. Leder for stedutvikling (He) og prosjektkoordinator (RØ) satte opp en liste i samarbeid med en ingeniør/GIS-student fra HIG. Deler av kartleggingen forgikk sept-nov.2011, men ble ikke fullført pga sykdom. Se vedlagt liste (www.oppland.no Q: Universell utforming/ Pilotfylke/ Kartlegging av uteområder/Turplanlegger UU Høst 2011)

Kartlagte friluftsområder i 2011

En student har kartlagt følgende friluftsområder og lagt resultatene inn i Statens Kartverk sin "Tilgjengelighetsportal":

- Fagernes - Tur langs sjøen i sentrum
- Beitostølen - Beitostølen Helsesportsenter
- Dokka – Folkestien
- Vaset - Tur langs Vasetvannet

- Trysil - Flomvollen i sentrum og Knerterunden ved golfbanen
- Engerdal - Johnsgård ved Femunden
- Drevsjø - Blokkodden villmarksmuseum
- Brumunddal - Tur langs Mjøsa
- Hamar - Tur fra Skibladnerbrygga til Domkirkeodden
- Lillehammer - Strandpromenaden fra E6 til campingplass sør for sentrum

2.3.3. Ressursgruppe reiseliv

Gruppen er felles for begge fylkene og består av Liv Bjerke (Reiseliv, Ofk), Kjetil Nordheim (Reiseliv, Hfk), Tore Haug (NHO, innlandet), Jan Pallin (RLF He), Randi K. Øverland (PK).

Møter:

2011: 30.mars, 21.juni, 18.august, 22.aug, 26.aug, 8.sept, 29.sept, 11.okt, 20.okt, 18.nov.

2012: 11.jan Neste møte 14.februar 2012. Referatene ligger på www.uu-innlandet.no

- Det er kartlagt 30 overnattingsbedrifter (www.oppland.no Q: Universell utforming/ Pilotfylke/Kartlegging av reiselivsbedrifter) Se 4.1.
- Det er avholdt konferanse for reiselivsbedrifter den 11.oktober (35 deltagere)
- Innkjøpsavdelingen i Ofk har hatt en gjennomgang av kriteriene med leder av Norges Handicapforbund innlandet – Bjug Ringstad. Det er mange hensyn som må ivretas, både spredning av møter, konferanser i de ulike regionene, pris osv. Men så langt det lar seg gjøre – og spesielt dersom det er ansatte eller kursdeltagere som trenger tilgjengelighetstiltak må universell utforming veie tungt i valg av lokaliteter.
- Det har vært avholdt møte med Nærings- og Handelsdepartementet ved Lasse Billington, Dag Holler (reiselivsdirektør), Tore Haug (NHO innlandet), Torhild Solbakken (Norsk Turistutvikling) og Randi K. Øverland (PK)
- Det har vært avholdt møter med Innovasjon Norge ved Ingunn Sørnes (sentralt), Anne Cathrine Morseth (He), Bjørn Johnsen (Op) samt næringssjefene i Hedmark og Oppland for å få uu inn i oppdragsbrevet til Innovasjon Norge.
- Det søkes om midler fra Innovasjon Norge til etablering av "Nettverksgruppe i reiselivet". 8 bedrifter ønsker å delta og de ønsker å ha en prosjektleder. Bedriftene er spredt på Engerdal/ Kongsvinger, Grue, Elverum/ Øyer. Dette samsvarer med de mål vi satte for prosjektet, med fokus på Trysil/Engerdal og Lillehammerregionen.

Kartlagte overnattingsbedrifter våren 2011

Rica Victoria Hotell - Lillehammer, First Hotel Breiseth, Radisson Blu Lillehammer Hotel, Dalseter Høyfjellshotell, Quality hotel & resort Hunderfossen, Honne Hotell og Konferansesenter, Hafjell Resort AS, Rondane Haukeliseter Fjellhotell, Fefor høifjellshotell og hytter, Norlandia Otta Hotell, Spiterstulen, Nythun Høyfjellstue, Fagernes Camping AS, Ankalterud Gård, Gomobu Fjellstue AS, Brennabu AS, Scandic Hotels, Olrud Rica hotel, Mjøsa Ferie og Fritidssenter, Staur Gård as, Vinger Hotel og spa, Hotel Central, Elverum, Trysil-Knut Hotell, Radisson Blu Resort, Trysil, Malmplassen, Taverna Alvdal AS, Johnsgård Turistsenter AS, Savalen Fjellhotell & Spa, Fjellheimen Leirskole

Prosjektkoordinator deltok på 8 kartlegginger. Resultatene er sendt hver bedrift på et skjema. Kartlegger har kommet med konkrete tips til tilgjengelighetstiltak. Hun har også snakket med ansvarlige på bedriften om kartleggingen generelt og oppsummert resultatene. Bedriftene er oppfordret til å legge inn resultatene på sine hjemmesider og bruke det i markedsføringen av sitt reiselivsprodukt. Resultatene kan brukes i forbindelse med stjerneordningen, hvor tilgjengelighet etter Norsk Standard er en av notasjonene.

Resultatene er lagret i Oppland fylkeskommune :

Q:\Universellutforming\Pilotfylke\Kartlegging av reiselivsbedrifter

Mediafokus i 2011

Nrk Østnytt

- Kartlegging av reiselivsbedrifter 2.mai 2011.
<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/261878/>
- Om universell utforming i bygg 28.nov.2011
<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/288411/>

Våren 2011: Reportasje om kartlegging av reiselivsbedrifter "Kartlegger reiselivet" (GD)

Høsten 2011: Artikkel i lokalavis – "Endring av vaner gir enda bedre helse"

2.3.4. Ressursgruppe stedsutvikling

Møter: Det har vært avholdt 2 fellesmøter for stedsutvikling i Hedmark og Oppland i 2011, og ett møte den 20.januar 2012. Deltagere: Per Erik Fonkalsrud (Ofk), Tove Krattebøl (Hfk), Randi K. øverland (PK), Toril Heggen Munk (RLF He) og Liv Leine (RLF Op) har møtt. Ellers har hvert fylke sine egne ressursgrupper.

Ressursgruppe Hedmark:

Tove Krattebøl (koordinator), Hedmark fylkeskommune (plan/prosess)

Frode Bakken, Statens vegvesen (utforming gater og plasser/universell utforming)

Tone Gerd Bratland, Hedmark fylkeskommune, (kommunikasjon/prosess/barn og unge)

Elise Kristensen, Hedmark fylkeskommune (kultur), Magne Kvam, Hedmark fylkeskommune

(kulturminnevern), Hilde Smedstad, Fylkesmannen I Hedmark (landbruk), Per Ove

Væråmoen, Hedmark fylkeskommune, (næringsutvikling/Innovasjon Norge), Liv Wilson,

Hedmark fylkeskommune (FUNK- prosjektet = førstelinje næringsutvikling i kommunene),

Kristian Aasbrenn, Høgskolen I Hedmark (teorier/forskning)

Ressursgruppe Oppland:

Per Erik Fonkalsrud (koordinator) Liv Leine(brukerrepresentant); Brænd Marit, Sent.adm

OFK; Berge Stian, Sent.adm OFK; Berger Paul Høistad; Bø, Runa; Flø Magne, Sent.adm

OFK; Henriksen Dag Arne, Sent.adm OFK; Jonny Nersveen; Apeland Magnhild, Sent.adm

OFK; 'Raddum Nils Kristian'; Kolaas Tone, Sent.adm OFK; Tor.Selstad (HIL) Torunn Aass

Taralrud (Innovasjon Norge), Øverland Randi Katharina (He/Op)

Hedmark:

I Hedmark var planen å kartlegge en del sentrumsområder. Da brukes Statens Kartverk sitt kartleggingsverktøy. På grunn av sykdom blir dette utsatt til 2012. LUK-kommuner er prioritert i første omgang. Det ble arrangert en konferanse for alle kommunene / rådene den 14.september, med befaring til steder med gode eksempler på universell utforming (Magnor, Kongsvinger).Tove Krattebøl har sendt ut et spørreskjema/ ringt til alle kommuner og hørt hvordan de jobber med universell utforming. Det er stor variasjon i arbeidet og bruken av uu-kontaktpersonen. Kommunene er blitt bedt om å vurdere sin kompetanse og jobbing med universell utforming.

Oppland:

I Oppland er Sel kommune (Otta) blitt grundig kartlagt blant annet etter Statens Vegvesens Håndbok 278 og arkitekt Jan Gehls bok om gode steder. Resultatet ble presentert på en konferanse for alle kommunene i Oppland den 3.november på Otta. Konferansen var ment å gi økt fokus på i hvilken grad universell utforming er implementert i uterommene i sentrumsområder, og hva som kreves for å kunne defineres som universelt utformet. Kartleggingen avdekket både fysiske forhold og lesbarhet i sentrumsområdet og presentasjonen gav godt innblikk i utfordringer når det gjelder universell utforming. I neste omgang vil man jobbe med å se nye, gode løsninger og muligheter.

<http://www.oppland.no/Fag-og-tjenester/Regionalenheten/Nyheter-fra-regionalenheten/Konferanse-om-stedsutvikling-og-universell-utforming/>

I begge fylker er universell utforming lagt inn som kriterium i tildeling av LUK-midler og stedsutviklingsmidler

3. Metode

Prosjektkoordinator samarbeider med aktørene i de ulike ressursgruppene og setter opp nye mål i samarbeid med disse. Vi følger prosjektplanen med målsettingene og ansvar for de enkelte målene blir fordelt på møtene. Det blir satt tidsfrister, men ofte tar ting lengre tid enn antatt, da det er mange involverte, og langvarige prosesser. Prosjektkoordinator har ansvar for møteinnkallinger, skriver referater fra møtene og samordner saker. De enkelte sektorene har ansvar for å gjennomføre målene på sine aktuelle fagområder. Det er åpenhet for diskusjon og endringer underveis.

Det har vært en skjevfordeling i tidsbruk på de 4 ulike hovedmålene i prosjektbeskrivelsen, men det betyr ikke at det ikke har vært aktivitet på alle områdene. Internt i organisasjonen er det mange samarbeidsmøter med utveksling av kompetanse, med god fokus på universell utforming. Eksternt er prosjektkoordinator rådgiver i en del utvalgte prosjekter i begge fylkene.

Mye kontakt foregår på mail. Mange kommuner og enkeltpersoner ber om råd i forhold til konkrete problemstillinger og om lovverk, ideutveksling, mulige løsninger og annet.

Nettsiden blir brukt til formidling av arbeidet i ressursgruppene, og til nyheter generelt i fylkene og kommunene. Her kan kommunene bli enda bedre på å gi innspill på gode eksempler.

4. Oppnådde resultater

- Kartlagte overnattingsbedrifter: 29
- Kartlagte rådhus: 21
- Kartlagte sentrumsområder fram til 2012 (Statens kartverk): 22
- Kartlagte friluftsområder: 10
- Kartlagt Sel kommune- Otta sentrum grundig, med gjennomgang av resultater/metode for andre kommuner i Oppland (konferanse 3.nov. 2011)

- Konferanse for kommuner i Hedmark 14.sept
- Konferanse i syn/ synshemming/ laboratoriet i universell utforming
- Konferanse i Hørsel Akustikk
- Konferanse i reiseliv
- Konferanser i plan- og bygningsloven Hedmark og Oppland
- Konferanser i folkehelse i Hedmark og Oppland
- Videreutdanning i folkehelse og plan i Oppland
- 32 foredrag på ulike arenaer i begge fylker

- Universell utforming i kriterier for stedsutvikling i Hedmark og Oppland
- Universell utforming i kriterier for LUK-midler
- Universell utforming som kriterier for friluftspris i Oppland
- Arbeider med at universell utforming skal komme inn i oppdragsbrevet til Innovasjon Norge

4.1. Månedsbrev til uu-kontaktpersoner

Det er sendt ut månedlige brev til kontaktpersonene for universell utforming i kommunene. Det er blitt foretatt en evaluering av kontaktpersonfunksjonene i Hedmark fylke, og det viser seg at de som hovedsaklig er mest aktive, og tar tak i de som blir tatt opp i brevene, er de 9 kommunene som er piloter i universell utforming / LUK-kommuner.

<http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Prosjektbeskrivelse-Ingen-hemmes-ingen-glemmes/Manedsbrev-til-kommuner/>

4.2. Kompetanseheving i fylkene (foredrag)

- 26.-27.januar 2011: Plan- og bygningslov - konferanse Oppland
- 2.-3.mars 2011: Plan- og bygningslov - konferanse Hedmark
- Samlinger, seminarer og konferanser i fylkene: 32 foredrag på ulike arenaer. Se vedlagt liste

4.3. Kompetansehevede samlinger MD

Det har vært god deltagelse fra fylkene og kommunene på de kompetansehevede samlingene som Miljøverndepartementet har arrangert i 2011: Se vedlagt liste

4.4. Kompetansekurset K5 – samlinger og planlegging

Det ble sendt ut brev til alle rådmenn i alle kommuner med kontaktinformasjon til K5-instruktørene, slik at det skal være greit å invitere til kursing av ulike grupper innen kommunen, samt politikere.

Det har vært to samlinger med K5 instruktørene i 2011 (9.juni og 8.november)

Hild Kristin Morvik fra Miljøverndepartementet deltok på samlingen i november.

Instruktørene gikk igjennom hvordan de tenker seg å gjennomføre kursene i kommunene, og ønsker et samarbeid mellom de som har teknisk og de som har helsefaglig bakgrunn for å kunne komplettere hverandre.

Instruktører er:

- Monica Solheim Monica.Solheim@nordre-land.kommune.no;
- Wenche Lindberg wenche.lindberg@eidskog.kommune.no
- Trond Grønvold trg@trysil.kommune.no
- Ronny Sørensen ronny6523@gmail.com (Møre og Romsdal fylke)
- Stein Vidar Bekkelund stein.vidar.bekkelund@ostre-toten.kommune.no
- Randi Østhagen Randi.osthagen@elverum.kommune.no

Det har vært relativt få forespørsler fra kommunene foreløpig.

4.5. Kartlegging av fylkeskommunale bygg. Fullført i Oppland. Påbegynt i Hedmark

Hedmark fylkeskommune har gjort mange konkrete tiltak på sitt fylkeskommunale bygg. De har synlig inngangsparti med elektrisk skyvedør, taktil ledelinje til resepsjon og kantine, skranke i to høyder, heis etter de nye kravene (lyd/ størrelse) og terskelfri inngang til alle kontorer. De har bygget om tingsalen med blant annet regulerbar talerstol, teleslynge og lydanlegg, kontraster mellom møbler og underlag, ingen løse ledninger ved bordene, PC-tilgang/ strøm til hver plass. Fylkesmannen i Hedmark har startet med kartlegging av sine lokaler. Oppland fylkeskommune har kartlagt alle videregående skoler og fylkeskommunale bygg. Kursrom er bygget om med fokus på universell utforming.

4.6. Kartlegging av rådhus, kommunesenter og friluftsområde i kommunene (se liste)

Se vedlagt liste. Der hvor det står "Høst 2011", vil det bli satt i gang kartlegging av *friluftsområder* i 2012. (Kartlegger ble sykemeldt). Det er lagt inn ønsker til Statens kartverk (ved arne.sonfla@statkart.no) om kartlegging av *sentrumsområder* sommeren 2012.

4.7. Oppfølging av Pilotkommunene

På pilotkommunesamlingene i 2011 deltok lederne av pilotkommunen med sine ressursgrupper. I tillegg til de nye pilotkommunene ble også Gjøvik-regionen (Gjøvik, Østre og Vestre Toten, Søndre Land og Nordre Land) Til sammen utgjør dette en gruppe på 35-45 personer. Medlemmene i kommunenes ressursgrupper har ulike fagbakgrunn, fra plan, drift/vedlikehold, helse/rehabilitering, folkehelse, brukerrepresentanter, strategisk utvikling og eiendom.

Tema på samlingene i pilotkommunene 2011 har vært:

- **K5** (opplæringsprogram i universell utforming fra BE)
Lovverk – Plan- og bygningsloven: Steinar Myrdal i Nhf om lovverk.
Hamar (34 deltagere) 14.feb.
- **Ekskursjon uu – laboratorium & belysning/syn**
Gjøvik (34 deltagere) 23. mai
- **Konferanse for reiseliv** og pilotkommunene, Hamar (32 deltagere) 11. okt.
- **Akustikk/ hørselshemming** Stange: (30 deltagere) 25. okt.
- **Oppsummering** av året med pilotkommunelederne Hamar (6 deltagere) 28. nov.

Neste pilotkommunesamling: 19. mars 2012 Løten kl. 09.30- 13.30. Erik Moberget innkaller. Pilotkommunen Tynset skal arrangere en regional konferanse om universell utforming 16. nov 2011.

4.8. Høyskoler

Kompetanseheving/ bevisstgjøring på universell utforming på høyskolene i Hedmark og Oppland (HIH, HIL, HIG)

- Høyskolen i Rena deltok på et reiselivsseminar og ønsker samarbeid på etterutdanningen på studiet i markedsføring/reiseliv. Høyskolen på Rena ved Daniela Lundesgaard skal ha om universell utforming på utdanning i markedsføring i reiselivet på utdanningen i reiseliv i mars 2012. Prosjektkoordinator (RØ) ble spurt, men slutter 1. mars. Foreslått kartlegger av overnattingsbedrifter som foreleser.
- Høyskolen i Lillehammer: IKT og uu i en Antologi (bok) om universell utforming som skal utgis av Reidulf Watten. Kapitlet er skrevet av informasjonsrådgiver i Oppland fylkeskommune Siri Segelstad.
Det har vært forsøkt kontakt med reiselivsstudiet på høyskolen i Lillehammer, men de har foreløpig ikke gitt noen respons. HIL avdeling Otta har avholdt et studiepoeng-givende kurs i "folkehelse i plan" som er satt i gang av blant annet Ane Bjørnsgaard og Jon Halvor Midtmageli i Ofk. Hans Holmengen (HIL) deltok på reiselivskonferanse 11. okt 2011. Irene Thorsplass ved reiselivsstudiet på Otta (HIL) har fått med universell utforming i Oppland Arbeiderparti's reiselivsmanifest, kapittel 7
- Høyskolen i Gjøvik: Bacheloroppgave i geomatikk med uu som tema: Kartlegging av uteområder. Samarbeid med Anne Kristin Kvitle (HIG) og Statens Kartverk. Begge studentene utsatte eksamen til våren 2012. Kartlegger av uteområder, student fra HIG ingeniør/GIS. Oppland og Hedmark fylkeskommuner støtter uu-laboratoriet økonomisk i en 5-årsperiode. Prosjektkoordinator (RØ) ble spurt om å holde innlegg om universell utforming og IK på HIG, men slutter før det blir aktuelt. Høyskolen i Gjøvik har en uu-gruppe på tvers av fagområder som ledes av Jonny Nersveen.
- Høyskolen i Elverum: "Terningen Arena" har initiert et samarbeid med prosjektkoordinator (RØ). IKT, de helsefaglige og de idrettsfaglige emnene og Nav hjelpemiddelsentral er involvert i et prosjekt som går blant annet på barn med funksjonsnedsettelse og fysisk aktivitet. De ønsker også å samarbeide om å lage kurs for kommuner og andre om tilgjengelige nettsider for publikum.

4.9. Videregående skoler/ fagskoler

Det er holdt en orientering om universell utforming på rektormøter i Hedmark og Oppland i 2011. Det ble også vist til nettbasert opplæringsprogram i universell utforming (K5), som er utarbeidet av Statens byggtekniske etat (<http://uukurs.be.no/>)

På fagskolen i Gjøvik er det et pågående kurs over 2 år for "Drift og vedlikeholdspersonale. Disse kommer fra mange ulike kommuner i hele landet. Kurset består av 4 moduler, 3. og 4. modul kommer i gang våren 2012, og ansvarlig for denne utdanningen ønsker kontakt

med uu-prosjektet / K5 instruktørene for å gi kunnskap om universell utforming.

Det er tatt kontakt med Kjetil Knarlag NTNU. Han presenterte sitt prosjekt i Stavanger, hvor han ønsker samarbeid med høyskoler i forhold til implementering av universell utforming. Det gjelder spesielt på utdanninger som ingeniør og arkitekt, men kan også være aktuelt på andre studieretninger. Det fins en del økonomiske midler her, men prosjektet kan ikke brukes i forhold til fagskoler og videregående skoler.

5. Økonomi

Regnskap og budsjett er innsendt til Miljøverndepartementet 15.februar 2012. Det var et overskudd på 2011- regnskapet på kr. 50.659. Dette skyldes at kartleggingen av friluftsområder ikke ble gjennomført, slik vi hadde planlagt. I tillegg fikk vi refundert sykelønn på kr. 19.578 i forbindelse med prosjektkoordinators operasjon/sykemelding våren 2011. Prosjektsaldoen totalt fra tidligere år er på kr. 304.640. Av dette vil det bli ekstraavgifter i forbindelse med skifte av koordinator i mars 2012. I prosjektbeskrivelsen er det også foreslått en pris til en reiselivsdestinasjon som har utpekt seg når det gjelder universell utforming (50.000). Dette må diskuteres i prosjektgruppa. Det blir sannsynligvis en del utgifter knyttet til besøk i kommunene / samling for uu-kontakter som er foreslått på handlingsplanen i 2012. i tillegg er det foreslått å subsidiere regionale kompetansehevende uu-kurs, og eventuelt studietur.

6. Gevinstrealisering

Se punkt 4. I tillegg beskrives reiselivsområdet som det området prosjektkoordinator (+ ressursgruppe) har arbeidet mest med. Det har resultert i

- Bevisstgjøring hos reiselivsaktørene
- Ønske om nettverksgruppe (det er 8 bedrifter som skal søke nettverksmidler i Innovasjon Norge)
- Bevisstgjøringsprosess i Innovasjon Norge i Hedmark/Oppland og sentralt (Oslo)
- Bevisstgjøring i NHD (Nærings- og handelsdepartementet). Møte/ referat er videresendt til Einar Lund for videre behandling i MD og BLD.
- Kartlegging på mange områder (overnatting i 2011 og forberedelser til kartlegging av 30 spisesteder og 30 aktiviteter/ opplevelser og museer/ gallerier med mer i 2012.
- Det er et godt grunnlag for å kunne arbeide målrettet for å bedre reiselivsproduktet, og også tilbudet om tilgjengelighet for de som bor i kommunene. Dette vil kunne føre til flere og mer stabile arbeidsplasser i innlandet (reiseliv og transport) og bedre folkehelse for brukere av tilbudet.

Det har vært et begynnende samarbeid med Buskerud om universell utforming i reiselivet.

7. Endringer og tillegg

Vi hadde planlagt å få kartlagt en del sentrums- og friluftsområder. Da snøen innhentet oss i november + sykdom hos kartlegger, blir dette utsatt til 2012. Det blir brudd i kontinuiteten pga. skifte av prosjektkoordinator 1.mars 2012. Det er 5 søkere og foreløpig uvisst om den vil komme på plass 1. mars. Det har også vært noen utskiftninger i prosjektgruppe, styringsgruppe og i ressursgruppene. Det har også tatt en del ekstra tid å få penger på plass til kartleggingen, da Innovasjon Norge avsto søknaden høsten 2011. Prosessen med å få penger på plass via fylkeskommunene er i gang.

8. Prosjektfaglig evaluering

Det har vært hensiktsmessig å organisere prosjektet på den valgte måten, via ressursgruppene og i direkte samarbeid med fylkenes administrasjon og andre aktører. Manglende økonomi har begrenset aktiviteten til å operere på allerede faste arenaer, og dette har fungert bra.

Takket være økonomisk innsats fra reiselivsseksjonen i fylkeskommunene har vi kunnet foreta nødvendig kartlegging og bevisstgjøring utenom offentlig virksomhet. Da dette dreier seg om publikumsrettede tilbud har det vært en nødvendig og nyttig investering.

9. Dokumentasjon

Hefter:

1. Universell utforming i kommunal planlegging
<http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Nyheter/Universell-utforming-i-kommunal-planlegging1/>
2. Universell utforming av uteområder
http://www.oppland.no/Global/UU/UU_for%20uteomrader_per_9_mai.pdf
3. Universell utforming i reiselivet
http://www.oppland.no/PageFiles/36613/Brosjyre_overnattingsbedrifter.pdf

Konferanser/ temadager:

1. Temadag hørsel & akustikk:
<http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Nyheter/Referat-fra-temadag-i-akustikk-horselshemming-/>
2. Universell utforming i reiselivet:
<http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Nyheter/Referat-fra-konferansen-om-universell-utforming-i-reiselivet/>

Vedlegg 1.

Foredrag utført (Prosjektkoordinator Hedmark og Oppland 2011)

2011	Sted	Tema/ Hva	Antall deltagere	Innlegg pilotfylket
jan	Fagernes	Arena helse -Valdres	60	8min
jan	Trysil	Frokostmøte reiselivet + ordfører	35	40min
jan	Gjøvik	HIG- bachelorstudenter	3	1time
jan	Valdres	Reiseliv Frivilligsentral	5 4	15min 20min
feb	Hamar	Pilotkommunesamling	36	15min
feb	Elverum	Konferanse kommune/fylke Hedmark Plan- og bygningsloven	45	15min
mars	Gran	Folkehelsekonferanse Oppland	50	25min
april	Hamar	Innkjøpsleder Hedmark fylkeskommune	1	20min
5.-6.april	Undredal	Sogn og fjordane/ Undredal Folkehelse og stedsutvikling- Workshop Innlegg og program-medarbeider	36	20min
12.april	Lillehammer	Kulturvern Oppland fylkeskommune	12	25min
28.april	Valdres	Opptak Nrk Østnytt: Kartlegging av reiseliv		1 dag
29.april	Hamar	IKT Hedmark fylkeskommune		
5.mai	Lillehammer	Om K5- fylkesopplærings sjef Oppland fylkeskommune	1	20min
9.juni	Lillehammer	K5 instruktører Hed/Op	5	20min
22.juni	Hamar	Hedmark fylkeskommune: Rektormøte	18	30min
24.aug	Lillehammer	Innovasjon Norge- orientering om universell utforming /møte	1	20min
26.aug	Oslo	Orientering i Nærings- og handelsdepartementet / møte	6	15min
2.sept	Gjøvik	RLF + politikere Rapportering/ handlingsplan framover	16	3 timer
6.sept	Lillehammer	Info om Lillehammer skysstasjon/ uu	100	10min
12.sept	Elverum	Terningen Arena. Om IKT og universell utforming	8	15min
19.sept	Oslo	Norsk Standard – evaluering av kartleggingsverktøyet i Reiseliv (Møte)	4	(3timer)
19.sept	Oslo	Innovasjon Norge Informasjon om pilotfylket og kartlegging av reiseliv	3	(1 time)
27.sept	Hamar	Felles fylkesting for He/Op Rapportering/ om universell utforming	100	1 time
11.okt	Hamar	Reiselivskonferanse universell utforming/ kartleggingsresultater av NTU på 30 overnattingsbedrifter Innlegg/Arrangør/ møteleder	35	20min
25.okt	Stange	Temadag om høreselshemming/akustikk for fylket og kommunene i He/Op Arrangør/ møteleder	32	30min
31.okt	Hamar	Fylkesmannen i Hedmark – ledergruppa Informasjon om universell utforming/ om pilotfylkene	12	35min
3.nov	Otta	Stedsutvikling og universell utforming/ knutepunktsutvikling. Resultater av Asplanviak's kartlegging med Håndbok 278). Innlegg om stedsutvikling og universell utforming	35	30min
8.nov.	Hamar	K5- møte. Møteleder	6	
9.nov	Biri	Foredrag for entreprenører EBA/ NHO	14	45min
16.nov	Tynset	Regional konferanse i Nord- Østerdal. Innlegg om pilotprosjektets måloppnåelse og universell i kommunal planlegging.		45min
30.nov	Trysil	Folkehelsekonferanse for Hedmark fylke/ kommune Innlegg om universell i kommunal planlegging.		45min
2012				
31.januar	Hamar	Konferanse om uteområder Hamar/Stange/Løten		15min
13.febr.	Hamar	Avdelingsmøte fylkesmannen He		15min

Vedlegg 2

Kompetansehevende samlinger MD

Deltagere fra fylkene og kommunene på de kompetansehevende samlingene som Miljøverndepartementet har arrangert:

2011	Sted	Tema	Deltagere fra Hed/Op
7.-9.feb	Molde	Produktutvikling/ bærekraftige produkter Innovasjon/ ungt entreprenørskap Statens Kartverk – kartlegg av sentrumsområder og friluftsområder Finansieringsordninger (Deltasenteret)	Bjørn Karsten Lien, Eidskog Irene Howden, Gran Toril Heggen Munk, Hfk Randi K. Øverland, He/Op Hans Petter Olsen, Gjøvik Bjug Ringstad, Nhf Innlandet
9.-11.mai	Stavanger (Sola)	Implementering av universell utforming i kommuner og fylker Bevisstgjøring og forankring Gode eksempler på bygg og uteområder	Rigmor Myhre, Ofk Hilde Smestad fmHe Wibeke B.Gropen, Hfk Randi K. Øverland He/Op Wenche Lindberg, Eidskog Hans Petter Olsen, Gjøvikregionen Elin Marie Slaatsveen, Gjøvik Bodil Høistad, Hamar Anne Marie Stenmark, Hamar Erik Moberget, Løten Stein Vidar Bekkelund, Ø-Toten Anne Merete Andresen, V-Toten
5.-6.sept	Lillehammer/ Øyer	Transportkonferanse – universell utforming i transportkjeden Befaring Lillehammer skyssstasjon	Deltasenteret Mange fra Hedmark og Oppland
2.-3.nov	Haugesund	Friluftsliv for alle Folkehelse	Direktoratet for naturforvaltning 7 fra Hedmark og Oppland
22.-23.nov	Gjøvik	Om prosesser med å implementere universell utforming i kommuner og fylker Medarrangør	Wenche Lindberg, Eidskog Hilde Smestad, fmHe Hans-Petter Olsen, Gjøvik Elin Marie Slåtsveen, Gjøvik Sven Sandvik, Gran Bodil Høistad, Hamar Terje Hoffstad RLF He Mari Mette Solheim, Hfk Randi Sletnes Bjørlo, Hfk Randi K. Øverland He/Op Erik Moberget, Løten Anna Ekrem, N-Land Bjug Ringstad Nhf Innlandet Petter Håkonsen, Rlf Gjøvik Anne Lene Trosviken, Stange Tore Stenseng, Søndre Land Anne Merethe Adresen, V-Toten Stein Vidar Bekkelund, Ø-Toten Øystein Sjølie, Hfk
2012 23.-25.jan	Gardermoen	Forankring av arbeidet med universell utforming i kommune og fylker	Stein Vidar Bekkelund, Ø.Toten Anne Merethe Andresen, V.Toten Bodil Høistad, Hamar Randi K. Øverland Pilotfylkene He/Op Anne Marie Stenmark, Hamar Wenche Lindberg, Eidskog Øystein Sjølie, Hedmark fylkeskommune Randi Sletnes Bjørlo, Hedmark fk Kjell Vada, Hamar kommune Sven Sandvik, Gran kommune Gerd Wang, Oppland fylkeskommune (pol) Ingvild Aarholdt Hegna, Oppland fylkeskommune Per Gunnar Krogh (?)

Vedlegg 3

Kartlegging av kommunesenter, rådhus og friluftsområder i kommuner i Hedmark og Oppland
Kartlegging av friluftsområder "Høst 2011" er flyttet til vår 2012.

Oppland

Kommune	Kartlagt kommunesenter	Kartlagt rådhus	Kartlagt friluftsområde
Dovre	Sommer 2012	OK	
Etnedal			
Gausdal			
Gjøvik	OK	OK	Høst 2011
Gran	OK	OK	Høst 2011
Jevnaker	OK	OK	Høst 2011
Lesja	Sommer 2012	OK	
Lillehammer	OK		OK
Lom	Sommer 2012		
Lunner		Høst -11	
Nord Fron			
Nord Aurdal	OK	OK	OK
Nordre Land	OK	juni	OK
Ringebu	Sommer 2012		Høst 2011
Sel	OK		OK
Skjåk		OK	
Søndre Land	OK		Høst 2011
Sør Aurdal	OK	OK	
Sør Fron			
Vang	Sommer 2012		
Vestre Slidre			
Vestre Toten	OK		
Vågå		OK	
Østre Toten	OK	OK	
Øyer	Sommer 2012	OK	Høst 2011
Øystre Slidre	Sommer 2012	OK	OK

Hedmark

Kommune	Kartlagt kommunesenter	Kartlagt rådhus	Kartlagt friluftsområde
Alvdal	Sommer 2012		Høst 2011
Eidskog	OK	OK	
Elverum	OK	Flytter i nytt	
Engerdal	OK (ikke lagt inn)		OK
Folldal	3.prioritet		
Grue	3.prioritet		
Hamar	OK	OK	OK
Kongsvinger	OK	OK	
Løten	OK	OK	
Nord Odal	Sommer 2012		Høst 2011
Os	3.prioritet		
Rendalen	Sommer 2012		Høst 2011
Ringsaker	OK		OK
Stange	OK	OK	Høst 2011
Stor Elvdal	3.prioritet		
Sør Odal	3.prioritet		
Tolga	Sommer 2012	OK	Høst 2011
Trysil	OK		OK
Tynset	OK	OK	Høst 2011
Våler	3.prioritet		
Åmot	OK		Høst 2011
Åsnes	3.prioritet		

